

MESLEĞİMİZ «AĞABABA» SIZ KALDI

Dr. Necmeddin SEFERCİOĞLU

DTCF Kütüphanecilik Bölümü

Günlerden 25 Ekim'di; 1971 yılının 25 Ekim'i.. Unesco Merkezinden telefon ettiler; sayın Ötüken'in yapılacak toplantıya, Kütüphanecilik Bölümündeki bütün Unesco Kütüphanecilik ve Dokümantasyon Komitesi üyelerinin katılmasını özellikle rica ettiğini söylediler. O gün Bölüm'de sınav vardı. Fakat Adnan bey'in son zamanlardaki hassasiyetini de biliyorduk. Gitmesek gücenecekti. Yazılı olan sınavın gözetimini asistan arkadaşımız Bengü Üçok'a bırakarak, Prof. Dr. Osman Ersoy, Doç. Dr. Berin U. Yurdadoğ ve Dr. Özer Soysal'la birlikte Unesco Merkezi'ne gittik. Öteki üyelere bazıları da gelmişti. Aralarında İstanbul'dan gelen arkadaşlarımız da vardı. Ötüken, salonun köşesindeki bir koltuğa oturmuş, bu arkadaşlarımızla sohbet ediyordu. Yüzü alabildiğine solgundu. Yüzünden, duruşundan, kesik kesik ve kısık bir sesle konuşmasından, büyük bir yorgunluk, hattâ bitkinlik içinde olduğu anlaşılıyordu. Bizi büyük ilgi ve sevgiyle karşıladı. Topluca gelişimizin onu çok sevindirdiği belliydi. Bütün halsizliğine rağmen, neşe-

sini korumağa çalışıyordu. Mutadı üzere fıkralar anlatıyor, arkadaşlara takılıyordu. Günün önemli konusu hastaneden kaçışı idi. İki gün evvel bir kalp krizi geçirerek yatırıldığı hastaneden bu toplantı için kaçmıştı. Hastane yöneticilerini nasıl aldatıp kaçtığını ballandıra ballandıra söylüyor; sağlığı ile nasıl bir kumar oynadığının farkında değilmiş görünüyordu.

**

O günkü toplantı, Komite üyelerinin çoğunun katılmasıyla yapılmıştı. Fakat o, bu toplantıda bütün üyelerin bulunmasını arzulamıştı. Tam sayıyı toplamanın mümkün olmadığını bildiği halde, bütün arkadaşların katılmayışına üzülmüştü. Ankara'da olduğu halde gelmeyen bir arkadaşını telefonla def'alarca aratmış, gelmeyişine ve bulunamayışına üzüldüğünü de her haliyle belli etmişti. Fakat, böyle bir toplantı dolayısıyla ve atlattığı büyük tehlikenin ardından, «çocuklarım» dediği genç meslektaşlarını bir arada görmek, onu bahtiyar etmeğe yetmişti. Toplantı sona erdiği zaman,

bütün bitkinliğine rağmen gözleri ışıl ışıldı.

**

Ötüken'in, hekimlerinin tavsiyesi ile evini İstanbul'a nakletmesi görüşme imkânlarımızı sınırlamıştı. Türk Kütüphaneciler Derneği'nin Genel Merkez Yönetim Kurulu toplantılarına da, bu yüzden katılamıyordu. Fakat, kurucusu olduğu Derneğin Yönetim Kurulundaki görevinden ayrılmayı da istemiyordu. İstanbul'a nakletmeden önceki toplantılardan birinde, Yönetim Kurulundaki üyeliğinin Kurultaya kadar sürmesini istediğini belirtmişti; «Toplantılara katılamasam da, beni aranızda sayın» demişti. Dileğini memnunlukla kabul etmiştik.

Kendisiyle ancak Unesco toplantıları dolayısıyla görüşebiliyorduk. Bu toplantılardan biri de İstanbul'da Bayazıt Devlet Kütüphanesinde yapılmış; toplantıdan sonra bir de fotoğraf çektirmiştik. Bu, ondan bize kalan son hatıra oldu.

**

Ötüken'le son olarak ölüm haberini aldığım günden tam bir hafta önce, yine İstanbul'da görüşmüştük. 25 Şubat 1972 Cuma günü yapılan Unesco Kitap Yılı Komitesi'nden sonra, sayın hocam Prof. Dr. Osman Ersoy, O ve ben, Güzel Sanatlar Akademisi önünde ayak üstü kısa bir görüşme yaptık. Bize, hafta içinde Ankara'ya geleceğini söylemiş, «İnşaallah orada görüşürüz» demişti. Kendisi Ankara'ya gelmiş ve iki gün kalıp dönmüş. Biz,

Kütüphanecilik Bölümünün Şubat dönemi sınavlarının telâşu içinde, kendisini arama fırsatı bulamamıştık ve son görüşmemizin haftasında, 3 Mart 1972 Cuma günü ölüm haberini öğrendik.

**

Ötüken'in son iki yıldır Azrail'le köşe kapmaca oynadığını biliyorduk. Hekimlerin bütün tavsiyesine ve üst üste atlattığı çok tehlikeli krizlere rağmen, kendisini yoran, heyecanlandıran ve hatta çoğu zaman üzen çalışmalarından bir türlü ayrılamıyordu. Hayatının anlamı olarak gördüğü ve gerçekten de öyle olan «mücadele» yi bir türlü bırakamıyordu. Resmî görevinden emekli olduktan sonra çalışmalarını sosyal alana kaydırmış, canla başla bunları takibe başlamıştı. Özellikle Unesco'daki çalışmalarını hiç aksatmıyordu. Bu kuruluşun Yönetim Kurulu'nda, Kütüphanecilik ve Dokümantasyon Komitesi'nde ve son olarak da Kitap Yılı Komitesinde çalışmalarını sürdürüyordu. Bu toplantılar için, Ankara ile İstanbul arasında, tabir calzse, mekik dokuyordu. Oysa, tam bir dinlenmeye ihtiyacı vardı. Vücudu buna muhtaçtı, kafası buna muhtaçtı, kalbi buna muhtaçtı. Fakat yaradılışı bu zaruri ihtiyaca ters düşüyordu. O bir hareket ve mücadele adamıydı. Bu karakterini hiç bir şeye feda edemezdi. En tehlikeli dönemde hastaneden kaçıışı bunun delili idi. Bu yüzden, hekimlerin evini İstanbul'a nakletmesi yolundaki, nasılsa

tuttuğu tavsiyeleri de semeresiz kalmış, hatta zararlı olmuştu. Çünkü, evini İstanbul'a nakletmese idi, belki de bu kadar sık Ankara-İstanbul yolculuğu yapmayacak, böylesine yıpranmayacaktı. Azrail, onu böyle bir yolculuğun sonunda, gafil ve bitkin yakalamış, İlahi hükmü yerine getirmişti.

**

Ölümü dolayısıyla, VIII. Kütüphane Haftası içinde, Millî Kütüphanenin o günden beri adını taşıyan, her santimi kendi göz nurunun eseri olan büyük okuma salonunda yapılan anma toplantısında, Türk Kütüphaneciler Derneği adına yaptığım konuşmaya, bir halk türkümüzün iki mısraını hatırlatarak başlamıştım :

**Ölüm Allah'ın emri
Ayrılık olmasaydı.**

O gün başka neler söylediğimi hatırlamıyorum. Bildiğim, söylediklerimin Adnan Ötügen'e yaraşır şeyler olmadığıdır. Her hangi bir ön hazırlık yapmamış, o anda gönlümden geçenleri söylemiştim. Konuşmanın bütün özelliği içtenliğinde idi. Bugün bu satırları yazarken de aynı duygular içindeyim. Hiç bir hazırlık yapmadan oturdum yazı makinesinin başına. Onun için yazabileceklerimi, böylece yazıyorum.

Ötügen için mücadele adamıydı, demiştim. Bunun için O'ndan anektodlar anlatmağa gerek yok. **Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni**'nde yayınlanmış olan iki makale-

lesi, «Millî Kütüphane Nasıl Kuruldu?» ve «Türkiye'de Kütüphanecilik Öğretimi» adlı makaleleri, kendi diliyle bu mücadele adamının mücadelecî karakterini bütün açıklığı ile ortaya koyar. Biz, Ötügen'in bu yazılarına bakarak ve bir bölümünü izleyebildiğimiz hayatının akışına bakarak kendisinin yalnızca «mücadelecî» değil, aynı zamanda «tuttuğunu koparan» bir kişi olduğunu söyleyeceğiz. Türk kütüphaneciliği onun bu karakterinden çok yararlanmış, çok şey kazanmıştır.

Ötügen'in, başka özellikleri, ona karakterini kazandıran başka nitelikleri de vardı şüphesiz. Milliyetçiydi. Milletini sever ve yükselmesini isterdi. Mücadelesinin büyük bölümü, bu isteğin gerçekleşmesi yolunda olmuştu. Gençliğinden beri, milliyetçilik mücadelesinin önderlerinden biri olarak tanınmıştı.

Teşkilâtçı idi. Bu sayede Millî Kütüphane gibi güçlü bir kuruluş vücuda getirmişti. Memuriyet hayatında, en yüksek idare kademesine, yine o kademenin kurucusu olarak yükselmesi de bunun delilidir.

Büyük vefa duygusuna sahipti. Elinden tutup yükselttiği bir çok kişi zamanla kendisine ihanet etmiş, fakat o, karşı taraf bütün bağları koparınca kadar onları korumayı sürdürmüştü. Onların kendisine olan duygularını bile bile böyle davranması başka nasıl yorumlanabilirdi? Sevdiklerini savunma uğruna kendi düşüncelerinden

cayar görüldüğü zamanlara bile rastlamışımıdır.

O'na «inatçı ve muhteristi» diyenler de vardır. İnat ve ihtiras, yerinde kullanılırsa, büyük işler başarmada yararlı olabilir. Ötüken'in ortaya koyduğu büyük eserlerin bu karakterinin ışığında şekillenmiş olması, O'nun bu niteliklerini iyi ve yerinde kullandığını gösterir. Keşke, böyle yapabilen başka yöneticilerimiz de olabilse!

Adnan Ötüken'in kusurları yok muydu? Her insan gibi, onun da eksikleri, yanlışları elbette olmuştur. Çoğu kütüphaneci, kütüphaneciliğimizin Ötüken'in Kültür Müsteşarlığı döneminde hiç bir şey kazanmadığından haklı olarak yakınmıştır. Ötüken'in «makamını kendi mesleğini korumakta, ona imtiyaz sağlamakta kullanıyor» demesinler diye kütüphanelerin işlerine öncelik tanımadığını, o sıra gelmeden de bu makamdan ayrılmak zorunda kaldığını bile bile, yeri gelince bundan yakınmışsınızdır. Kimbilir, Ötüken belki bu düşüncesinde haklıydı; fakat, galiba kütüphaneciler olarak, sahipsiz bir mesleğin mensupları olarak biz de haklıydık.

**

Bizde kişileri yalnız şu veya bu niteliğine dayanarak değerlendirmek bir gelenek halini almıştır. Basında Ötüken için çıkan yazılarda da bunun örneklerini görmek mümkün. Oysa, ancak kişinin olumlu ve olumsuz bütün niteliklerini dikkate alacak bir değerlendirme, gerçek

bir değerlendirme olabilir. Meseleyi bu açıdan ele almak, Ötüken'i de böyle değerlendirmek gerekir. Benim basit ve hazırlıksız bir değerlendirmeden elde ettiğim sonuç, elbette ki Ötüken'in çok lehine ve O'na büyük adam, büyük kütüphaneci niteliğini kazandıracak düzeyde.

**

Oldum olası, ebediyete göçenleri ardından ağlamanın yararsız olduğu kanısındayım. Önemli olan, yitirdiklerimizin ardından «ah ü vâh» etmek değil, varsa eserlerini devam ettirmek, hâtıralarını yaşatmaktır. Biz bunu yapabildiğimiz sürece onlara lâayık oluruz. Mesleğimizin önderleri olan Karatay, Berker ve Ötüken bu ilgiye gerçekten lâayık büyüklerimizdi. Acaba biz onlara lâayık meslek adamları olabilecek miyiz? Bunu zaman gösterecek!

**

Burada, son görüşmemizde Ötüken'e ulaştıramadığım iki önemli ve kendisini sevindirecek haberi hatırladım. 25 Şubat toplantısına gitmeden önce, Millî Kütüphane Müdürü Dr. Müjgân Cunbur hanım, Millî Kütüphane arsası istimlâkinin 42.000 metrekare olarak tamamlandığını Adnan Ötüken beğе müjdelememi istemişti. Benim de kendisine duyurmayı isteğim bir başka haber, Türk Kütüphaneciler Derneği için bir daire almak üzere bulunduğumuz haberi vardı. Fakat yukarıda sözünü ettiğim «ayak üstü» görüşme sırasında buna imkân bulamıştım; daha doğrusu, öteki söz-

ler arasında bunları söylemeyi unutmuştum. Bilmiyorum, Ankara'ya gelişinde Millî Kütüphane arsasının müjdesini belki almıştır, belki alamamıştır. Sanırım Dernekle ilgili haberi duyamadan gitti. Bu içimde bir ukde olarak kaldı. Hâlâ yanarım.

**

Sayın Ötüken, kütüphanecilerin bulunduğu her toplantıda, kütüphaneci olmayanlara onları gösterir, göğsünü gere gere «Ben bunların ağababasıyım» derdi. O gitti, mesleğimiz «Ağababasız» kaldı.

Nur içinde yatsın!